

Tòa án SHTT chuyên trách: “Cuộc cách mạng” trong giải quyết tranh chấp SHTT tại Việt Nam

Sự gia tăng đáng kể về số lượng và tính phức tạp của các tranh chấp sở hữu trí tuệ (SHTT) tại Việt Nam và những hạn chế của các biện pháp hành chính và hình sự hiện tại đang đặt ra yêu cầu cấp thiết về việc thành lập một cơ quan tài phán chuyên trách tại Việt Nam. Kể từ ngày 1 tháng 1 năm 2025, pháp luật Việt Nam cho phép thành lập các tòa án chuyên trách về sở hữu trí tuệ ở cấp sơ thẩm. Các tòa án này sẽ giải quyết các tranh chấp dân sự, hành chính và thương mại liên quan đến sở hữu trí tuệ, qua đó chuyển đổi căn bản cơ chế thực thi từ hệ thống hành chính là chủ yếu sang [hệ thống tư pháp](#).

Sự ra đời của Tòa án SHTT hứa hẹn sẽ cách mạng hóa cách thức giải quyết các tranh chấp về SHTT, mang đến một quy trình pháp lý hiệu quả, chuyên sâu và dễ dự đoán hơn cho cả các chủ thể quyền SHTT trong và ngoài nước.

Toàn cảnh SHTT hiện nay tại Việt Nam: Thách thức và Cam kết

Việt Nam đã thiết lập một khuôn khổ pháp lý để bảo hộ quyền SHTT thông qua nhiều luật và quy định khác nhau, bao gồm Luật SHTT, Bộ luật Dân sự và các Nghị định, Thông tư hướng dẫn thi hành Luật SHTT, góp phần tạo nên một hệ thống pháp luật vừa toàn diện vừa chi tiết. Ngoài ra, Việt Nam đã gia nhập các điều ước quốc tế như Công ước Berne, Công ước Paris và Hiệp định TRIPS, thể hiện cam kết của mình đối với các tiêu chuẩn SHTT toàn cầu.

Tuy nhiên, dù khung pháp lý về SHTT đã tương đối toàn diện, các chủ sở hữu quyền SHTT vẫn phải đối mặt với thực tế đáng lo ngại: Quy trình tố tụng kéo dài (*xem bài viết: [Novartis AG Chiến Thắng Trong Hành Trình Bảo Vệ Sáng Chế Vildagliptin tại Việt Nam](#)*), phán quyết không nhất quán (*xem bài viết: [Luật pháp và thực tế: Rào cản yêu cầu bồi thường trong các vụ vi phạm bản quyền ở Việt Nam](#)*), và sự thiếu chuyên môn của các cơ quan chức năng dẫn đến việc xử lý vi phạm SHTT chưa hiệu quả. Thực tế xử lý tranh chấp, xâm phạm về SHTT cho thấy:

- **Biện pháp hành chính** hiện nay, tuy phổ biến, không giải quyết triệt để các vi phạm SHTT do tính răn đe không cao, chông chéo thẩm quyền, và hạn chế về năng lực thực thi.
- **Biện pháp hình sự** khó áp dụng vì phần lớn các vi phạm chưa đủ yếu tố cấu thành tội phạm.
- **Biện pháp dân sự**, tuy là biện pháp phù hợp nhất để bảo vệ quyền SHTT, nhưng chưa phát huy hiệu quả do thủ tục phức tạp, khó khăn trong việc xác định thiệt hại, và tâm lý e ngại tòa án của chủ thể quyền SHTT, nên thường chọn giải quyết bằng biện pháp hành chính.
- **Vai trò của Tòa án còn mờ nhạt**: Số lượng vụ án SHTT được giải quyết tại Tòa án còn rất ít so với các cơ quan thực thi hành chính.
- **Phải xét xử nhiều lần, nhiều cấp**: Gần 80% các vụ án liên quan đến SHTT phải xét xử phúc thẩm, thậm chí giám đốc thẩm, do trình độ chuyên môn về SHTT của cán bộ tòa án còn hạn chế. Tòa án luôn cần trưng cầu ý kiến các cơ quan chuyên môn, gây khó khăn và tốn kém cho các bên.
- **Áp dụng biện pháp khẩn cấp tạm thời chưa hiệu quả**: Quy định pháp luật còn hạn chế, chưa cụ thể, gây khó khăn cho chủ thể quyền trong việc yêu cầu [bảo vệ quyền lợi](#)

Để giải quyết những hạn chế hiện tại, Việt Nam đã chủ động hội nhập sâu rộng vào cộng đồng quốc tế, thể hiện qua việc tham gia các hiệp định thương mại quan trọng như CPTPP và EVFTA. Các hiệp định này yêu cầu Việt Nam thực hiện các biện pháp thực thi quyền SHTT nghiêm ngặt hơn, tăng cường tính minh bạch và cung cấp các biện pháp khắc phục hiệu quả hơn cho các chủ sở hữu quyền SHTT. Đây là một bước tiến tích cực, tuy nhiên, việc thực hiện đầy đủ các cam kết này và đánh giá tác động thực tế của chúng vẫn cần thời gian và sự theo dõi sát sao.

Tòa án chuyên trách về SHTT: Kỳ nguyên mới trong việc thực thi quyền SHTT ở Việt Nam

Thực tiễn xét xử các vụ việc SHTT tại Việt Nam đang đối mặt với nhiều thách thức do tính chất đặc thù của loại hình tranh chấp này. Để giải quyết những khó khăn đó, việc thành lập một Tòa án chuyên trách về SHTT được xem là giải pháp tối ưu.

Hiện nay, Việt Nam có hai tòa án sơ thẩm chuyên trách về SHTT - một đặt tại Hà Nội và một tại Thành phố Hồ Chí Minh - với thẩm quyền lãnh thổ được phân chia trên toàn quốc. **Tòa án SHTT Hà Nội** phụ trách khoảng 20 tỉnh miền Bắc và miền Trung; **Tòa án SHTT TP.HCM** phụ trách khoảng 14 tỉnh/thành còn lại. Việc triển khai này đi kèm với hướng dẫn về chuyển giao hồ sơ và xử lý các vụ việc đang chờ giải quyết

(ví dụ: Nghị quyết số 01/2025/NQ-HĐTP). Một số vụ việc nộp trước ngày 01 tháng 07 năm 2025 vẫn tiếp tục được giải quyết tại các cơ quan cũ theo quy định chuyển tiếp.

Các tòa án này được thiết kế nhằm mang lại chuyên môn sâu, tính nhất quán và tốc độ xử lý cho các tranh chấp dân sự, thương mại và hành chính liên quan đến SHTT (bao gồm cả các vấn đề liên quan đến chuyển giao công nghệ), vốn trước đây bị phân tán giữa các tòa án phổ thông và cơ quan hành chính.

Tòa án này, với những đặc điểm chuyên biệt, sẽ khắc phục những hạn chế của hệ thống hiện tại, tạo ra một khuôn khổ pháp lý vững chắc và hiệu quả hơn cho việc [bảo vệ quyền SHTT](#).

Các đặc điểm chính:

- Thẩm quyền: Tòa án chuyên trách về SHTT sẽ có thẩm quyền riêng biệt đối với các vụ án sơ thẩm liên quan đến [Sở hữu Trí tuệ](#), bao gồm:**
 - (i) **Các tranh chấp dân sự và thương mại về SHTT** (bằng sáng chế, giải pháp hữu ích, kiểu dáng công nghiệp, nhãn hiệu, chỉ dẫn địa lý, quyền tác giả, giống cây trồng, bí mật kinh doanh, cạnh tranh không lành mạnh liên quan đến SHTT, v.v.);
 - (ii) **Các vụ kiện hành chính trong lĩnh vực SHTT** (ví dụ: khiếu kiện các quyết định hành chính của cơ quan quản lý SHTT);
 - (iii) **Các tranh chấp liên quan đến chuyển giao công nghệ** trong phạm vi phân công của Ủy ban Thường vụ Quốc hội.
- Thẩm phán chuyên trách:** Tòa án chuyên trách về SHTT sẽ được biên chế bởi các thẩm phán có trình độ chuyên môn cao và kinh nghiệm thực tiễn sâu rộng trong lĩnh vực SHTT. Năng lực chuyên môn này là yếu tố then chốt để đảm bảo việc xem xét, đánh giá toàn diện các vụ việc phức tạp về SHTT, từ đó đưa ra phán quyết chính xác, công bằng dựa trên cơ sở pháp lý vững chắc và các yếu tố kỹ thuật liên quan. Sự tham gia của đội ngũ thẩm phán chuyên trách sẽ góp phần nâng cao chất lượng xét xử, đảm bảo quyền và lợi ích hợp pháp của các bên liên quan trong các vụ án SHTT.
- Quy trình rút gọn:** Dự kiến tòa án sẽ triển khai các thủ tục tinh gọn nhằm đẩy nhanh việc giải quyết các tranh chấp về SHTT. Điều này có thể bao gồm việc rút ngắn thời hạn nộp hồ sơ, lên lịch các phiên họp nhanh hơn và thực hiện các biện pháp quản lý vụ án hiệu quả hơn. Những cải tiến về thủ tục này không chỉ giúp giảm thời gian và chi phí liên quan đến các vụ án về SHTT mà còn cung cấp cho các chủ sở hữu quyền SHTT một phương tiện [thực thi quyền](#) kịp thời và hiệu quả hơn.
- Kháng cáo:** Các quyết định của tòa án chuyên trách về SHTT có thể bị kháng cáo lên tòa án cấp tỉnh theo hệ thống phân cấp mới; thẩm quyền giám đốc thẩm và tái thẩm thuộc về các Tòa án Nhân dân Cấp cao (theo sự phân công lại thẩm quyền).
- Lưu ý về thẩm quyền hủy bỏ hiệu lực:** Có ý kiến cho rằng khung pháp lý mới tăng cường vai trò của tòa án trong việc xem xét tính hợp pháp của các văn bằng bảo hộ, bao gồm cả cơ chế hủy bỏ hiệu lực trong bối cảnh tố tụng; tuy nhiên, điều này phụ thuộc vào hướng dẫn triển khai và sự phối hợp với Luật Sở hữu trí tuệ (Điều 95–96), và vẫn là lĩnh vực cần theo dõi.

Lợi ích thiết thực cho các chủ sở hữu SHTT

Sự ra đời của Tòa án chuyên trách về SHTT đánh dấu bước ngoặt quan trọng, mang lại những lợi ích to lớn cho các [chủ sở hữu quyền Sở hữu Trí tuệ](#), cả trong và ngoài nước.

- Sự rõ ràng về thẩm quyền và tập trung chuyên môn:** Các chủ thể quyền và bị đơn hiện đã có địa điểm xét xử rõ ràng với đội ngũ thẩm phán chuyên trách về SHTT, giúp nâng cao tính nhất quán trong việc xử lý các vấn đề phức tạp như “khả năng phân biệt thông qua quá trình sử dụng”, diễn giải yêu cầu bảo hộ, khả năng gây nhầm lẫn, phương pháp tính thiệt hại, và tiêu chuẩn chứng cứ đối với hành vi sử dụng trực tuyến.
- Tốc độ và tính dự đoán - cần điều chỉnh trong giai đoạn chuyển tiếp:** Có thể kỳ vọng tiến độ giải quyết vụ việc sẽ ổn định hơn khi lịch xét xử được thiết lập rõ ràng, tuy nhiên giai đoạn đầu chuyển đổi sẽ phát sinh việc chuyển giao hồ sơ, quy trình nội bộ mới và ban hành hướng dẫn, có thể khiến tiến độ ban đầu chậm lại.

- **Lộ trình kháng cáo rõ ràng hơn:** Với việc kháng cáo được chuyển đến tòa án cấp tỉnh, các luật sư có thể xây dựng chiến lược hai cấp (xét xử sơ thẩm tại tòa SHTT; kháng cáo lên tòa cấp tỉnh) với độ chắc chắn cao hơn về hồ sơ và tiêu chuẩn xét xử.
- **Cân bằng lại giữa thực thi hành chính và tư pháp:** Trước đây, nhiều chủ thể [quyền ưu tiên](#) các biện pháp hành chính như kiểm tra đột xuất và xử phạt hơn là khởi kiện dân sự. Các tòa án SHTT được kỳ vọng sẽ tái cân bằng theo hướng tăng cường thực thi tư pháp, đặc biệt trong các trường hợp cần bồi thường thiệt hại, áp dụng biện pháp khẩn cấp tạm thời, và làm rõ tiền lệ pháp lý.
- **Án lệ về bồi thường thiệt hại:** Dự kiến sẽ có khung pháp lý rõ ràng hơn về tính toán thiệt hại (tổn thất thực tế, lợi ích không chính đáng, mức phí sử dụng hợp lý), các giả định về chứng cứ, và thực tiễn sử dụng lời khai chuyên gia – yếu tố then chốt đối với các thương hiệu và chủ sở hữu bằng sáng chế đang tìm kiếm khoản bồi thường có ý nghĩa. (Theo dõi hướng dẫn của Hội đồng Thẩm phán và các quyết định kháng cáo ban đầu.)
- **Xác lập/hủy bỏ hiệu lực:** Cần theo dõi các vụ án điển hình và hướng dẫn làm rõ cách thức (và thời điểm) các vấn đề về hiệu lực được giải quyết tại tòa án hay bởi Cục SHTT; các án lệ kháng cáo giai đoạn 2025-2026 sẽ đóng vai trò then chốt.
- **Chứng cứ xuyên biên giới và trực tuyến:** Việc chuyên môn hóa của các tòa án được kỳ vọng sẽ thúc đẩy khả năng xử lý hiệu quả hơn các chứng cứ bằng tiếng nước ngoài, chứng cứ về hành vi sử dụng/mua bán trực tuyến, chuỗi bảo quản dữ liệu số, và ý kiến chuyên gia – những yếu tố vốn trước đây được xử lý không đồng đều giữa các cơ quan.

Lời kết

Tòa án chuyên trách về SHTT không chỉ là một bước tiến trong cải cách tư pháp, mà còn là đòn bẩy cho tương lai kinh tế Việt Nam. Với môi trường giải quyết tranh chấp công bằng, hiệu quả và chuyên sâu, tòa án sẽ tiếp thêm sức mạnh cho các nhà sáng tạo, bảo vệ đầu tư và thúc đẩy tăng trưởng. Đây chính là chìa khóa để Việt Nam vươn lên mạnh mẽ trên trường quốc tế. Rõ ràng, đã đến lúc cần có sự chuyển dịch từ cơ chế xử lý hành chính sang cơ chế giải quyết tranh chấp tại tòa án để bảo vệ quyền SHTT một cách công bằng và hiệu quả hơn.

Nguyễn Vũ Quân | Partner, IP Attorney
Hoàng Thị Tuyết Hồng | Senior Trademark Attorney
Đinh Trang Ly | Associate

Contact

KENFOX IP & Law Office

Building No. 6, Lane 12/93, Chinh Kinh Street, Nhan Chinh Ward, Thanh Xuan District, Hanoi, Vietnam

Tel: +84 24 3724 5656

Email: info@kenfoxlaw.com / kenfox@kenfoxlaw.com